

Domosławski, Zbigniew

"Lwowskie środowisko naukowe w latach 1939-1945", Warszawa 1991 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 37/3, 144-145

1992

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Lwowskie środowisko naukowe w latach 1939–1945. Polska Akademia Nauk. Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki. Zakład Historii Nauk Społecznych. Warszawa 1991, 95 ss.

Wydawnictwo — owoc pracy autorów, poprzedzone zostało interdyscyplinarną sesją poświęconą lwowskiemu środowisku naukowemu w latach wojny i okupacji, a firmowane przez Polską Akademię Nauk przeszło już swój cykl wydawniczy. Uwzględniając jednak zachętę przewodniczącej Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN prof. Ireny Stasiewicz-Jasiukowej, że dzieje te są niepełne z powodu ograniczeń głównie o charakterze politycznym, które miały miejsce w przeszłości wymagają korekt i uzupełnień. Piszący te słowa, który przeżył wydarzenia w tym okresie, a wiele wspomnianych osób znał osobiście bądź zetknął się z nimi we Lwowie i we Wrocławiu, nie może powstrzymać się od kilku życzliwych refleksji.

Całość składa się z następujących rozdziałów:

R. Szewalski — *Politechnika Lwowska w latach wojny i okupacji (1939–1945)*.

A. Podraza — *Uniwersytet Lwowski w latach II wojny światowej*.

B. Popielski, W. Wojtkiewicz–Rok — *Dzieje Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (1939–1944)*.

Zygmunt Ewy — *Losy Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie w latach 1939–1945*.

A. Domaszewicz — *Akademia Handlu Zagranicznego we Lwowie w latach 1939–1945*.

Autorzy, przedstawiciele wielu dyscyplin, starali się przybliżyć czytelnikowi ten stosunkowo mało znany i opracowany okres, oczywiście wykorzystując w tekście zarówno posiadane materiały jak i własny skarbiec wspomnień.

W każdym opracowaniu zwraca się uwagę na trzy okresy; okupacja radziecka 1939–1941, okupacja niemiecka 1939–1944, okres 1944–1946 zakończony wyjazdem większości Polaków ze Lwowa. Okres po wkroczeniu wojsk radzieckich do Lwowa, mimo zmiany ustroju, przemian, upolitycznienia i ofiar należy uznać za względnie najkorzystniejszy. Większość profesorów pozostała na swych stanowiskach, otrzymywała stosunkowo wysokie uposażenia, co było czymś wyjątkowym, gdyż duża część lwowian była pozbawiona pracy i środków do życia,

utrzymując się z wyprzedaży resztek mienia. Nie mówiąc już o tym, że tysiące w okropnych warunkach zostały deportowane na Wschód. Szczególnie opis R. Szewalskiego oddaje jakim szokiem psychicznym były nie tylko prymitywne indoktrynacje marksistowskie, co przekreślenie i deptanie dorobku naszej przeszłości narodowej.

Okupacja niemiecka zaznaczyła się masowym mordem profesorów na wzgórzach wuleckich, tak że może czytelnik nie zdaje sobie sprawy z tego jakie wahania przechodzili nauczający i nauczani, gdy decydowali się na udział w zorganizowanych przez Niemców później tzw. „Fachkursach”. Decyzję udziału w nich uznać należy za słuszną i z perspektywy czasu za moralnie do przyjęcia, ale wahania szczególnie młodzieży czy uczestniczyć w nich, były bardzo duże.

Piszący te słowa, należał do grupy, która pod wpływem konsultacji starszych nie zdecydowała się na podjęcie nauki w okresie okupacji niemieckiej. Oczywiście był to za daleko posunięty „purytanizm patriotyczny”, ale warto o tym wspomnieć dla samej prawdy historycznej. Tragiczny okres po ponownym wkroczeniu wojsk radzieckich, zakończony masowym wyjazdem ze Lwowa, należy nazwać nie repatriacją ale ekspatriacją, gdyż opuszczaliśmy miejsca własnego urodzenia, a nie wracaliśmy jak sugerował ten termin.

Najlepiej udokumentowany (przypisy i aneks) jest Wydział Lekarski Uniwersytetu Lwowskiego. Odnośnie dziejów Uniwersytetu należy dla prawdy historycznej dodać, że jeden z jego pięciu wydziałów a mianowicie teologiczny został zlikwidowany przez władze radzieckie, a przecież odgrywał on znaczną rolę w okresie międzywojennym. Przebija cały czas wątek polskości, którego nie udało się wyeliminować.

W następnych wydaniach należałoby wzmiankować o Wydziale Teologicznym oraz zastąpić określenie repatriacja właściwym słowem ekspatriacja, przesiedlenie. Czasy się zmieniły, nie chodzi o niemożliwe powroty, ale o postulowane uzupełnienia i dowartościowanie tej cennej publikacji, stanowiącej „*sui generis documentum temporis peracti*”.

Zbigniew Domostawski
(Wrocław)